

dr hab. inż. Aleksandra Parteka, prof. PG
Katedra Ekonomii
Wydział Zarządzania i Ekonomii
Politechnika Gdańska
ul. Narutowicza 11/12
80-233 Gdańsk

Gdańsk, 06.07.2026

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Kamila Ulmanna
pt.: "Dystans psychiczny jako determinanta zagranicznych inwestycji
bezpośrednich krajów europejskich oraz Chin w Afryce"**

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr. Kamila Ulmanna zatytułowana *"Dystans psychiczny jako determinanta zagranicznych inwestycji bezpośrednich krajów europejskich oraz Chin w Afryce"*, napisana pod kierunkiem dr. hab. Stanisława Umińskiego, prof. UG (Uniwersytet Gdański) oraz dr Aleksandry Borowicz (Uniwersytet Gdański). Recenzję przygotowuję na prośbę dr. hab. Leszka Czerwonki, prof. UG, przewodniczącego Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Gdańskiego (pismo E001.6110.5.2026).

Ocena ogólna rozprawy

Tematem przewodnim rozprawy jest rola tak zwanego dystansu psychicznego, czyli zespołu różnic między rynkiem macierzystym a rynkiem zagranicznym (różnice te mogą mieć charakter różnic kulturowych, językowych, prawnych czy instytucjonalnych) w procesach podejmowania decyzji o inwestycjach zagranicznych. Wybór tematu rozprawy oceniam bardzo pozytywnie. Jest to

zagadnienie ciekawe, a jednocześnie bardzo aktualne i istotne badawczo, zwłaszcza biorąc pod uwagę obserwowaną od początku XXI wieku ekspansję Chin w Afryce, międzynarodową konkurencję na rynku afrykańskim oraz potrzebę zrozumienia, jakie czynniki kształtują aktywność inwestycyjną państw europejskich (na tle Chin) w Afryce.

Cel rozprawy został zdefiniowany jako „przedstawienie roli dystansu psychicznego jako determinanty zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ZIB) z krajów europejskich, które posiadały w przeszłości kolonie, oraz z Chin w Afryce” (rozprawa, s. 9). Po lekturze całości rozprawy nie mam wątpliwości, że cel ten został osiągnięty poprzez umiejętnie przeprowadzone badanie empiryczne. Mgr Ulmann w kompleksowy sposób dokonał oceny relacji pomiędzy zagranicznymi inwestycjami bezpośrednimi w krajach afrykańskich a różnicami o charakterze dystansu psychicznego pomiędzy wybranymi krajami, z których pochodzą inwestycje a krajami afrykańskimi - odbiorcami ZIB.

Cel główny przeprowadzonego badania został doprecyzowany poprzez pięć celów szczegółowych, które pomogły w ustrukturyzowaniu przeprowadzonej analizy. Zasadniczo cele szczegółowe zostały zrealizowane. Uważam jedynie, że niezbyt fortunate było sformułowanie celów w kategoriach określenia *wpływu* dystansu psychicznego (czy też jego komponentów) na zagraniczne inwestycje bezpośrednie. Uzyskane wyniki można raczej interpretować w kategoriach *relacji* między wielkością zagranicznych inwestycji bezpośrednich a czynnikami, które są z nimi związane (w tym dystans psychiczny). Sformułowanym celem szczegółowym odpowiadają hipotezy badawcze (rozprawa s. 17) - ich sformułowanie w początkowych częściach rozprawy mogłoby zostać poprawione (o czym piszę poniżej w uwagach szczegółowych), ale jest to uwaga nie wpływająca na ogólnie pozytywną ocenę recenzowanej przeze mnie rozprawy.

Biorąc pod uwagę wymogi ustawowe stawiane rozprawą doktorską, nie mam najmniejszych wątpliwości, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa te wymogi spełnia. Po pierwsze, rozprawa prezentuje dogłębną wiedzę teoretyczną mgr. Ulmanna w dyscyplinie ekonomia i finanse. Rozdział 1, w którym opisane są teoretyczne aspekty zagranicznych inwestycji bezpośrednich, jest bardzo (może

nawet zbyt) obszerny i dowodzi znajomości literatury związanej z analizowanym w rozprawie tematem. Zaprezentowano w nim szereg teorii ekonomicznych (zarówno tradycyjnych, jak i bardziej nowoczesnych), wyjaśniających naturę zagranicznych inwestycji bezpośrednich, a także przedstawiono przegląd alternatywnych czynników, które mogą wpływać na decyzje o podjęciu działalności inwestycyjnej za granicą oraz decyzje o kierunkach zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Autor w kompleksowy sposób przedstawił także teorie i koncepcje związane z rolą dystansu psychicznego w badaniach z zakresu ekonomii międzynarodowej (rozdział 2). Co istotne (i wartościowe), przegląd literatury teoretycznej jest ukierunkowany na główny temat rozprawy - czyli zagraniczne inwestycje bezpośrednie w krajach afrykańskich. W rozprawie przedstawione są także szczegółowe zagadnienia metodologiczne (rozdział 4), choć w tym przypadku nie jestem przekonana, czy ma sens tak szczegółowe (a jednak odtwórcze) opisywanie postaci modeli grawitacji czy estymatorów.

Po drugie, rozprawa dowodzi umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez mgr. Ulmanna. Został przez Niego wybrany i zdefiniowany istotny cel badawczy; przeprowadzona analiza empiryczna dowodzi znajomości metod stosowanych w dyscyplinie ekonomia i finanse - w szczególności w zakresie badań związanych z ekonomią międzynarodową (konstrukcja obszernego zbioru danych łączącego dane z wielu źródeł, analiza statystyczno-ekonometryczna). Zostały szczegółowo opisane wyniki analiz i rozprawa zawiera solidną porcję materiału empirycznego, który dostarcza wiedzy na temat determinant ZIB w krajach afrykańskich.

Po trzecie, rozprawa prezentuje oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, ponieważ o ile literatura na temat czynników wpływających na zagraniczne inwestycje bezpośrednie jest niezwykle obszerna (jest to tematyka bardzo dobrze ugruntowana w badaniach ekonomicznych), to rola dystansu psychicznego jako determinanty BIZ wymaga rozwinięcia. W szczególności, wartościowe jest przedstawienie porównania czynników związanych z dystansem psychicznym w procesach inwestycyjnych realizowanych w Afryce przez kraje europejskie oraz Chiny. Takie ujęcie porównawcze jest bardzo wartościowe

i dostarczyło ciekawych wniosków. Co istotne, wnioski te zostały szczegółowo omówione na tle literatury przedmiotu oraz innych prac podejmujących tematykę BIZ.

Biorąc pod uwagę formalną część rozprawy, to jest ona bardzo obszerna (łącznie 211 stron, 191 stron bez spisu literatury). Układ treści w rozprawie jest logiczny. Autor w umiejętny sposób przechodzi od zagadnień teoretycznych do przedstawienia statystyk, które stanowią tło dla przeprowadzonego badania własnego, następnie zaprezentowane są zagadnienia metodyczne oraz badanie własne (które stanowi najbardziej wartościową część rozprawy). Generalnie rozprawę dobrze się czyta - jest ona starannie napisana i sformatowana. Jedynie momentami opisy są zbyt długie (zdarzają się też powtórzenia treści), a miejscami występują dosyć sztuczne sformułowania lub bezpośrednie kalki z języka angielskiego, które warto byłoby zastąpić sformułowaniami bardziej naturalnymi w języku polskim (przykłady poniżej - w uwagach szczegółowych). W rozprawie stosowany jest klasyczny sposób odnoszenia się do pozycji literaturowych (w przypisach) - dla mnie znacznie czytelniejszy jest tzw. styl harwardzki, natomiast jest to sprawa czysto edycyjna, nie rzutująca na wartość merytoryczną rozprawy i być może narzucona przez uczelnię, w której przygotowana była rozprawa doktorska.

Mój ogólny odbiór rozprawy jest pozytywny. Za najbardziej wartościową część rozprawy, która dowodzi umiejętności przeprowadzenia zaawansowanej analizy empirycznej uważam rozdział 5. W rozprawie znajdują się części, które mogą zostać poprawione, skrócone czy doprecyzowane (co jest naturalne na tym etapie rozwoju naukowego i do czego zachęcam w przypadku przygotowywania artykułów naukowych bazujących na rozprawie), natomiast rozprawa bez wątpienia dowodzi szerokiej wiedzy mgr. Ulmanna na temat analizowany w rozprawie (BIZ, rola dystansu psychicznego) oraz dokumentuje sprawnie przeprowadzone badanie własne z wykorzystaniem metod analizy ekonometrycznej.

Poniżej formułuję uwagi/obserwacje/pytania szczegółowe, które - mam nadzieję - pomogą Autorowi w dalszym doskonaleniu warsztatu badawczego i zwiększą szanse publikacyjne badań zaprezentowanych w rozprawie w czasopismach ekonomicznych o renomie międzynarodowej.

Uwagi szczegółowe

1. Hipotezy badawcze

- a. Hipoteza 1 (H1: Istnieją różnice w zakresie determinant ZIB krajów europejskich oraz Chin w Afryce”) jest hipotezą dość oczywistą i literatura przedmiotu daje na nią odpowiedź.
- b. Hipotezy 2, 2a i 3 (H2: Dystans psychiczny jest istotną determinantą ZIB z krajów europejskich w krajach Afryki. // H2a: Pojedyncze korelaty dystansu psychicznego są determinantami ZIB z krajów europejskich w Afryce.// H3: Dystans psychiczny jest nieistotną determinantą ZIB z Chin w krajach Afryki) wyglądają na sformułowane *post factum*, ponieważ wprost odnoszą się do uzyskanych oszacowań estymacji ekonometrycznych oraz istotności statystycznej parametrów.
- c. Weryfikacja hipotezy 4 [H4: Chińskie ZIB w Afryce w większym stopniu motywowane są przez dostęp do zasobów naturalnych (*resource-seeking*) oraz rynku (*market-seeking*) niż przez poszukiwanie efektywności (*efficiency-seeking*)] jest trudna, ponieważ nie wiadomo, w jaki sposób przeprowadzone badanie miałoby określić *stopień* motywacji chińskich inwestorów w Afryce. Podobną uwagę mogę sformułować w odniesieniu do hipotezy 5 (H5: Europejskie ZIB w Afryce w większym stopniu niż chińskie zależą od jakości instytucjonalnej oraz czynników odzwierciedlających motyw poszukiwania efektywności). W jej przypadku również jest mowa o pewnej gradacji ważności czynników determinujących zagraniczne inwestycje bezpośrednie - tym razem w odniesieniu do krajów-inwestorów europejskich.
- d. Dokładny opis hipotez znajduje się dopiero w rozdziale 5 i tu ich opis jest znacznie bardziej przekonujący. Warto byłoby przenieść te treści wcześniej.

2. Tło badania własnego, podstawy teoretyczne

- a. W części 1.5 (Fakty stylizowane dotyczące ZIB) w punktach 1 i 2 zaprezentowany jest szereg statystyk dotyczących zagranicznych inwestycji bezpośrednich, natomiast dane często odnoszą się do pojedynczego roku (np. 2019) lub

ewentualnie pokazują zmiany rok do roku (np. 2022-2023). Biorąc pod uwagę, że procesy inwestycyjne charakteryzują się dużą zmiennością w czasie, podane statystyki mogłyby zostać uzupełnione o dane pokazujące trendy z dłuższego okresu czasu.

- b. Część punktów w podrozdziale 1.5, który ma za zadanie przedstawienie faktów stylizowanych, nie odwołuje się wprost do danych lub odwołuje się do starych danych na temat ZIB. Dla przykładu, podanie konkretnych wartości liczbowych w punkcie 13, gdzie jest mowa o kierunku napływu większości ZIB, sprawiłoby, że ta część pracy byłaby bardziej konkretna. W punkcie 17 warto podać konkretne statystyki, które dowodzą, że faktycznie rola Chin w gospodarce światowej rośnie. W tym samym punkcie stwierdzenie dotyczące „odbiorców chińskich zagranicznych inwestycji bezpośrednich oparte jest o raport z 2010 roku - od tego czasu wiele mogło się zmienić.
- c. W części 1.6 zaprezentowany jest „wybór odpowiednich teorii do analizy ZIB w Afryce”. Nie jest jednak jasno opisane, jakie są kryteria wyboru tych *odpowiednich* teorii. W tej części rozprawy znajdują się stwierdzenia, które zawierają sformułowania ogólnikowe, arbitralne, i/lub nie poparte danymi czy literaturą (np. „Chińskie inwestycje do gospodarek wysokorozwiniętych mogą być bardziej motywowane przez aspekty opisane przez model LLL, a do gospodarek rozwijających się – przez OLI” i dalej, na s.61: „Intrygującą kwestią jest zatem to, czy chińskie przedsiębiorstwa w Afryce zachowują się w sposób typowy dla inwestowania w gospodarki rozwinięte. Byłoby to wówczas dyktowane tym, że Chiny w Afryce muszą konkurować także z przedsiębiorstwami europejskimi”).
- d. Opis luki badawczej zaprezentowany we wstępie (strona 16 rozprawy) zyskałby na zdefiniowaniu w kontekście badań przywołanych dopiero w części 2.3 (zwłaszcza tabela 5 - s. 76 oraz tabela 6 - s. 77) . Warto konkretnie odnieść się, już na początku rozprawy, do aktualnego stanu wiedzy na temat roli dystansu psychicznego w kształtowaniu zagranicznych inwestycji bezpośrednich oraz bardzo wyraźnie wskazać, w jaki sposób badanie prezentowane w rozprawie ten stan wiedzy poszerza bądź uzupełnia.

- e. W rozdziale 4.1 są obszernie opisane modele grawitacji, wraz z przywołaniem wzorów i procedur. Który/które z modeli są szczególnie istotne z punktu widzenia analizy empirycznej zaprezentowanej w rozprawie? Który z modeli grawitacji opisanych w rozdziale 4.1 posłużył wprost do budowy modelu empirycznego? Z treści rozprawy to nie wynika, zatem pojawia się pytanie o sens tak szczegółowej, książkowej prezentacji tych modeli.

3. Dane prezentowane w rozprawie

- a. Tabela 7 prezentująca programy UE w Afryce w latach 2010-2017 nie odnosi się wprost do tematu rozprawy i może zostać usunięta.
- b. W Tabeli 8 [Udział wybranych krajów UE oraz Wielkiej Brytanii w globalnej wartości ZIB w latach 1990 oraz 2023 (skumulowane wartości w %)] brak jest porównania do danych dotyczących Chin, co byłoby wartościową informacją ze względu na tematykę rozprawy.
- c. W Tabeli 12 przywołano dane na temat udziału państw afrykańskich w światowej produkcji surowców krytycznych. Nie jest jasne, którego roku dotyczą te dane. W raporcie, z którego pochodzą dane w tej tabeli (Korpiński, 2023) znajduje się opis „ostatnie dostępne dane” (nie podano roku). Warto, aby autor rozprawy sięgnął po najnowsze statystyki z pierwotnego źródła danych. Dodatkowo, które z tych surowców są szczególnie istotne dla analizowanych w rozprawie krajów (z Europy oraz Chin), biorąc pod uwagę ich strukturę produkcji czy miejsce w Globalnych Łańcuchach Wartości (GVC)? Dane te można także wykorzystać do uzasadnienia ważności podjętego tematu (dlaczego BIZ kierowane do Afryki są tak istotne jako przedmiot analizy).

4. Badanie empiryczne (badanie własne)

- a. W rozprawie zabrakło mi przekonującego opisu, dlaczego okres objęty badaniem to lata 2009-2022. Czy cenzura roku 2009 wynika z dostępności danych, czy też z chęci ujęcia okresu po kryzysie finansowym?
- b. W analizie nie zostały ujęte gospodarki z niektórych krajów europejskich, na przykład z Europy Środkowo-Wschodniej. W rozprawie (s. 133) zostało to uzasadnione

brakami w danych oraz dużą liczbą zerowych przepływów zagranicznych inwestycji bezpośrednich z tych krajów do Afryki. Kwestia ograniczonej dostępności danych jest zrozumiała. Natomiast informacja o tym, że zagraniczne inwestycje bezpośrednie miały wartość zerową dla danego kraju i roku jest także ważną informacją ekonomiczną i nie musi powodować usunięcia krajów z analizy. Tym samym, zestaw analizowanych krajów mógłby zostać rozszerzony i można pokusić się o skonstruowanie modelu uzupełniającego. Estymacja w takim przypadku jest możliwa poprzez wykorzystanie takich metod estymacji jak PPML, które są odpowiednie dla wartości zerowych lub skonstruowanie uzupełniającego modelu ze zmienną binarną (1 - występują BIZ, 0- zerowy przepływ BIZ) i użycie modeli dwuetapowych i/lub modeli zerowo-nadmiarowych (Zero-Inflated Poisson/Negative Binomial - ZIP/ZINB). Zresztą sam Autor rozprawy, opisując metody badawcze zastosowane w badaniu własnym (s. 139), odnosi się do estymatora PPML i wskazuje, że jest on odpowiedzią na problem zerowych przepływów w zbiorze danych - zauważalna zatem jest pewna niekonsekwencja w argumentacji.

- c. W treści rozdziału 5, w którym zaprezentowane jest badanie wykorzystujące dane makroekonomiczne, wielokrotnie pojawia się opis odnoszący się do przedsiębiorstw jako inwestorów. Te odniesienia są mylące, ponieważ rozprawa dokumentuje analizę makroekonomiczną, z której można wprost wnioskować jedynie w odniesieniu do procesów obserwowanych na poziomie krajów, a nie firm (ich motywacji, zachowań, itp.).
- d. W analizie wykorzystano zbiór danych w którym zmienne dotyczące dystansu psychicznego pochodzą ze strony Douglasa Dowa (<https://dow.net.au/>). Opracowane przez niego wskaźniki dystansu psychicznego są dostępne dla trzech lat: 1995, 2005, 2015. Po lekturze podrozdziału 5.1.3 nie jest dla mnie jasne, w jaki sposób te dane - z trzech wybranych lat - zostały wykorzystane w analizie zaprezentowanej w rozprawie, która została przeprowadzona dla lat 2009-2022. Prosiłabym mgr. Ulmanna o doprecyzowanie tej kwestii.
- e. Lista zmiennych zastosowanych w estymowanych modelach, która zawarta jest w tabeli 17, wymaga doprecyzowania. Nie są jasne skale miar dystansu psychicznego, a jest to kluczowe z punktu widzenia interpretacji uzyskanych wyników estymacji. Czy

są to skale opisane w części 2.2? Dodatkowo, nie jest dla mnie jasne, czym są *uśrednione* miary dystansu psychicznego, językowego, religijnego, politycznego itd. (na czym to uśrednienie polega?). Jakie są jednostki miar FDI i innych zmiennych (waluta?). W rozprawie brakuje załącznika ze szczegółowym opisem danych i zmiennych.

- f. Zmienna EXPORT_GDPd oraz TRADE_OPENd de facto odzwierciedlają tę samą cechę krajów: otwartość handlową (co widać także w wynikach korelacji podanych w załączniku 1: współczynnik korelacji między tymi dwoma zmiennymi wynosi 0.96). Jaki jest powód rozpatrywania obu tych zmiennych?
- g. Oznaczenia zmiennych podane w Tabeli 17 nie są zgodne z oznaczeniami w estymowanych modelach (s. 145, 146) - dotyczy to głównie oznaczeń krajów d, o (*destination, origin*) oraz i, j. Jest to dla czytelnika mylące i warto zadbać o spójność oznaczeń.
- h. W opisie modelu ekonometrycznego na s. 145 pojawia się podział zmiennych objaśniających na endo- i egzogeniczne. Nie jest jasne, które ze zmiennych zawartych w Tabeli 17 mieszczą się w obu kategoriach. Na jakiej podstawie ten podział został dokonany? Do której grupy mogłyby zostać zaliczone miary dystansu psychicznego i dlaczego?
- i. Nie znalazłam w rozprawie informacji na temat dostępności tzw. *replication package*, który zawierałby dane oraz procedury (kody, np. pliki do, jeśli był używany program STATA) stosowane w analizie empirycznej (na s. 146 jest jedynie opisana ogólna strategia ekonometryczna). Upowszechnianie danych i kodów to powszechna praktyka (często wymóg) stosowana przez dobre czasopisma ekonomiczne (już na etapie zgłaszania artykułów empirycznych) oraz przez instytucje grantowe typu NCN. Czy taki pakiet replikacyjny jest/będzie dostępny (jeśli tak, to gdzie?). Czy zadbano o możliwość replikacji wyników badań? Uniwersytet Gdański posiada repozytorium danych badawczych (<https://repozytorium.bg.ug.edu.pl>), więc jest dostępne rozwiązanie instytucjonalne.
- j. Nie jest jasne, dlaczego do zestawu zmiennych objaśnianych włączono zmienną IT_EXPORTo, odzwierciedlającą wielkość eksportu produktów IT w kraju inicjującym ZIB do krajów afrykańskich. Jaki ta zmienna ma związek z prowadzoną analizą?

5. Opis i interpretacja uzyskanych wyników; wnioski

- a. Opis uzyskanych wyników skupia się na istotności statystycznej i jest to opis kompetentny, potwierdzający znajomość metod analizy danych i ich interpretacji formalnej. Warto byłoby wzbogacić interpretację o analizę istotności ekonomicznej (czyli które z czynników są istotne w kontekście obserwowanych danych ekonomicznych, a nie tylko w kontekście wyników oszacowań parametrów i ich istotności statystycznej). Jak silne jest przełożenie różnic w dystansie psychicznym na BIZ? Jest to istotne, ponieważ niektóre z hipotez (np. H4 czy H5) odnoszą się do relatywnej ważności determinant ZIB względem siebie (i w porównaniu Europa-Chiny) i interpretacja wyników wykraczająca poza opis statystycznej istotności parametrów pozwoliłaby precyzyjniej odnieść się do tych hipotez.
- b. HDI nie jest miarą *jakości* gospodarki (s.149), a alternatywną do PKB per capita miarą poziomu rozwoju.
- c. Interpretacja wyników często odnosi się do *wpływu* poszczególnych determinant ZIB na procesy inwestycyjne w Afryce (Tabela 22). Uważam, że właściwsze byłoby formułowanie wniosków w kategoriach *relacji*, a nie wpływu i związku przyczynowo-skutkowego.
- d. Na potrzeby badania empirycznego przeprowadzono wiele alternatywnych oszacowań. Ich opis znajduje się w części 5.2 rozprawy, w której zawartych jest wiele tabel z wynikami. W pewnym momencie opis robi się trochę chaotyczny i ciężko zrozumieć, które z wyników mogą być traktowane jako te podstawowe (*benchmark results*), a które są wynikami uzupełniającymi. Warto, aby autor dokonał takiej selekcji w przypadku ewentualnego przygotowywania artykułu naukowego prezentującego wyniki prowadzonych prac.
- e. W części 5.2.3 znajduje się odniesienie do zmiennych związanych z zasobami naturalnymi. Pojawia się argumentacja (s.168 rozprawy), że włączenie takich zmiennych do modeli powodowało spadek liczby obserwacji i w konsekwencji autor zdecydował się na nieuwzględnianie tych zmiennych w modelach podlegających oszacowaniu. Jednakże, możliwa jest konstrukcja wskaźników/miar dotyczących zasobów naturalnych dla wielu krajów na podstawie danych handlowych z UNCTAD. Identyfikacja towarów związanych z poszczególnymi grupami zasobów naturalnych

- i zół jest możliwa korzystając z grupowania UNCTAD/WITS¹ lub przy wykorzystaniu przypisania kodów produktów objętych wymianą handlową do grup surowcowych (więcej na ten temat w artykule Zarach, Z. H., & Parteka, A. (2023). Export diversification and dependence on natural resources. *Economic Modelling*, 126, 106436.) W kontekście rozprawy doktorskiej magistra Ulmanna, zmienne dotyczące surowców naturalnych są bardzo istotne, ponieważ jest to jedna z głównych przyczyn intensyfikacji aktywności inwestycyjnej na kontynencie afrykańskim, a bezpośrednio do kwestii dostępu do zasobów naturalnych (*resource seeking*) odnosi się hipoteza 4.
- f. Część nazwana „rekomendacje” obfituje w wiele sformułowań, które nie wiadomo skąd wypływają, jaki jest ich konkretny związek z prowadzonymi badaniami i uzyskanymi wynikami oszacowań. Jest tu mowa o wszystkim – rekomendacjach dla inwestorów zagranicznych w zakresie szkoleń dotyczących komunikacji, rozbudowie sieci placówek związanych z dyplomacją, wspieraniu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, raportowaniu w ramach odpowiedzialności społecznej i środowiskowej, pogłębieniu dialogu między krajami, tworzeniu klastrów technologicznych i przemysłowych, pogłębianiu współpracy akademickiej i tak dalej. Ta część pracy z powodzeniem mogłaby zostać usunięta.

6. Język rozprawy, układ treści, powtórzenia, formatowanie

- a. W rozprawie zdarzają się sformułowania, które mają charakter bezpośredniego przełożenia/tłumaczenia z języka angielskiego i brzmią sztucznie, na przykład: „aspekty konceptualne” (s. 63) // „W istocie, innym potwierdzeniem słabnącej (choć wciąż silnej) pozycji państw Europy Zachodniej jest tabela 8, która ilustruje zmiany w światowym udziale kreacji wychodzących ZIB pomiędzy latami 1990 a 2023.” (s. 85) // „konkludując rozważania” (s. 87) // „gradualny proces wycofywania się państw” (s. 88) // „W celu zwizualizowania powyższych wniosków...” (s. 94) // „należy zatem skonkludować...” (s. 151).
- b. Rozdział 1 zyskałby na skróceniu, ukonkretyzowaniu i usunięciu powtórzeń oraz rozbudowanych opisów. Dopiero na stronie 63 rozprawy dochodzimy do sedna

¹ <https://wits.worldbank.org/referencedata.html> (product nomenclatures).

- problemu (opis dystansu psychicznego w ekonomii międzynarodowej) – warto, aby te treści były wprowadzone wcześniej.
- c. W rozprawie formuły i wzory nie są numerowane - utrudnia to odnoszenie się do nich w tekście.
 - d. W miejscach, w których występują bezpośrednie cytaty, powinny być podane strony z cytowanego źródła. Na przykład na s.67 rozprawy cytowana jest praca Dow, D., & Ferencikova, S. (2010). More than just national cultural distance: Testing new distance scales on FDI in Slovakia. *International Business Review*, 19(1), 46-58 - bez podania konkretnej strony, z której pochodzi cytat.
 - e. Wiele z części rozprawy zawiera akapit wstępny i/lub końcowy, które tak naprawdę są ogólnikowe i nie za wiele wnoszą do zasadniczej treści rozprawy (raczej powielają treści). Dla przykładu: „Problematyka europejskich inwestycji zagranicznych w Afryce jest złożona. Na jej kompleksowość składa się wiele elementów, które powinny znaleźć odzwierciedlenie w rozważaniach ujętych w poniższym podrozdziale. Przede wszystkim należy podkreślić historyczną zależność krajów afrykańskich od państw Europy Zachodniej, co wynika z czasów kolonializmu. Ponadto, nie bez znaczenia są różnice gospodarcze pomiędzy Europą Środkowo-Wschodnią i Europą Zachodnią, które wpływają na to, że kapitał do Afryki płynie z Europy głównie z państw zachodnioeuropejskich.” - s. 83. Uważam, że nie są to części niezbędne; a ich usunięcie pozwoliłoby na skrócenie treści oraz skupienie na kluczowych aspektach.
 - f. Wartościowe dane z Rysunku 14, wyraźnie pokazujące wzrost ZIB z Chin (przy spadku wartości skumulowanych dla dużych gospodarek europejskich, takich jak Francja czy Niemcy) mogą zostać użyte znacznie wcześniej - do zilustrowania ważności podjętego tematu i konkretnego uzasadnienia, dlaczego akurat przypadek Chin jest jednym z głównych analizowanych w rozprawie.
 - g. Część 4.1.5 (Model grawitacji z uwzględnieniem heterogeniczności przedsiębiorstw) nie odnosi się wprost do rozprawy, ponieważ nie są w niej analizowane dane mikroekonomiczne.
 - h. W rozprawie warto byłoby zadbać o niepowtarzanie treści. Dla przykładu, cele badania są powielane w rozdziale 5, podobnie nie ma potrzeby zawierania w tym

rozdziale szczegółowego opisu hipotez badawczych (rozprawa s. 134-138), które raczej powinny być jasno opisane we wstępnych częściach rozprawy.

Jak wspomniałam wcześniej, powyższe uwagi nie wpływają w zasadniczy sposób na moją pozytywną ocenę rozprawy, a mają za zadanie wskazanie potencjalnych kierunków zmian w przypadku przygotowywania przez mgr. Ulmanna artykułów naukowych oraz ogólnie w dalszej pracy badawczej.

Konkluzja

Podsumowując, stwierdzam, że praca doktorska autorstwa mgr. Kamila Ulmanna zatytułowana *"Dystans psychiczny jako determinanta zagranicznych inwestycji bezpośrednich krajów europejskich oraz Chin w Afryce"* spełnia wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim. Problem naukowy, dotyczący roli dystansu psychicznego jako determinanty bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Afryce, jest oryginalny. Nie mam wątpliwości, że mgr. Kamil Ulmann posiada wiedzę teoretyczną w dyscyplinie ekonomia i finanse, zna zaawansowane metody analizy statystycznej i ekonometrycznej właściwe dla tej dyscypliny oraz dowiódł umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

